

СИСТЕМА ДОШЛЮБНОГО СПІЛКУВАННЯ УКРАЇНЦІВ с. ЗАГНІТКІВ КОДИМСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБ- ЛАСТІ у 50-і – 60-і роки ХХ ст.

На основі проведених польових досліджень у селищі Загнітків Кодимського району Одеської області автор досліджує систему дошлюбного спілкування українців. Аналізуючи форми дозвілля молоді, виділяючи їхні особливості, він показує, як вони відрізнялися між собою у 50-ті – 60-ті роки ХХ ст.

Ключові слова: дівчата, парубки, вечорниці, ворожіння, сільський клуб, танці.

Розвиток суспільних відносин і відповідна зміна інституційного середовища, економічних умов, поступові зміни в ментальності народу під впливом трансформації релігійних уявлень, соціальних та моральних норм і правил – усі ці особливості історичного розвитку певного суспільства впливають на систему дошлюбних відносин молоді, на форми організації їхнього дозвілля та повсякденне життя, принципи поведінки. Еволюція дошлюбних відносин в Україні – це органічна складова змін на складному історичному шляху розвитку українського народу.

Метою розвідки є виявлення розбіжностей і загальних тенденцій у системі дошлюбного спілкування українців с. Загнітків Кодимського р-ну Одеської області на основі опитування місцевого населення, проведеного в рамках роботи етнографічної експедиції кафедри археології та етнології України Одеського національного університету імені І.І.Мечникова у 2013 році.

Дівувати та парубкувати тут починали з 16-18 років, «як кому позволяли батьки, як хто себе вів» [2]. Як в сім'ї було одна-дві дитини, то батьки не дуже і поспішали їх на вечорниці та гульки пускати. А як сім'я була велика, прогостуватися тоді було важко, то, звісно, намагалися швидше дітей поодружувати.

Через те, що починали працювати у досить ранньому віці (могли вже у 13 років взяти на роботу в колгосп), у більшості випадків дівчата та хлопці знайомилися саме на якихось спільних роботах. «Тоді ж були колгоспи – тоді працювали на полі, на токах, де зерно було, де убирали кукурудзу» [2].

Найпоширенішою формою молодіжних зібрань взимку були вечорниці. Однак фіксуємо ми її тільки у 1950-ті роки, у 1960-х вони більше не побутують. Справляли вечорниці по декілька разів на тиждень. Збиралися вдома у якоїсь із дівчат, якщо дозволяли батьки. Починалися вечорниці із заходом сонця і закінчувалися приблизно опівночі, «бо всьо – на другий день вже робота є у всіх» [2]. Однак бувало, що сиділи і до першої години ночі. Зазвичай на цих вечорницях дівчата пряли куделю, вишивали, драли пір'я. Ще до того, як прийдуть парубки, дівчата варили їсти і накривали на стіл: «така кіпа яєць, яке там шо, і які крупи». Хлопці, як приходили, могли принести самогон або вино [4]. Старалися, аби батьки не знали про спиртне, а як хтось перебере, того одразу ж намагалися випроводити додому.

Вечорниці на Андрія відрізняли від усіх інших. Вони були особливими, тому що саме в цей час дівчата ворожили на свою долю. Крім традиційних, коли дівчата печуть балабушки, капують свічкою над водою в мисці і кидають чобота через хату, нам розповіли про ворожіння на варениках, по стовпах тину. «Ворожили ще по стовпам тину: вдівець, а наступний молодець. Останній, якщо попався молодець, то вийде заміж, а якщо рукою останній столбик прижала, мей, вдівець припав» [2]. Щодо гадань на варениках, то дівчина, яка хотіла дізнатися ім'я свого майбутнього чоловіка, брала вареника, ставала у куток біля вікна, їла і дивилася: ім'ям першого перехожого буде зватися її чоловік [3]. Було ще, коли йшли «на угол хати, від схода сонця, йшли на угол хати, брали дві ложки і стукали одна об одну тильною стороною. І прислухалися, відки хуче собачка загавкає, з якої сторони. Звідки загавкає, звідти і милий твій буде».

Парубки любили побешкетувати: знімали ворота, хвіртки. Ворота на Андрія в Загніткові й зараз знімають, однак це дійство втратило свій первинний зміст (тепер їх знімають вчителям).

Старша і молодша сестри могли відвідувати одні й ті самі вечорниці, однак при укладанні шлюбу слідували черзі: поки старша не вийде заміж, молодша не має на це права. Однак вже траплялися випадки, коли молодша віддавалася раніш за старшу. Але ці обставини не заважали потім останній вийти заміж. «Не вгадаєш ниву засіяти вовремя, і не вгадаєш дівку віддати».

Частіш за все хлопці брали за дружин молодших дівчат. До того ж одружувалися переважно зі своїми, місцевими. Хіба коли дівчина виїхала до рідні, та й там посватали. Однак вже у 1960-х роках шлюб між молодими з різних населених пунктів не становить винятку. Дівчину могли видати заміж без її згоди, однак такі шлюби, як свідчать респонденти, в більшості випадків розпадалися. Тобто вже можна було розлучатися. А так, виходили і за розвідника: «Вона в вінок убираєця, а він не бере вінок на груди». Вже траплялися випадки, коли і покритка могла вийти заміж. Хоча в селі у всі часи таких дівчат засуджували.

Новим явищем для традиційної культури у 1950-ті роки стали клуби, до яких молодь збиралася на танці. Танцювали, в основному, в парі (такі танці, як «Дунайські волни», «Сірий платочок»). На танець запрошували хлопці, негарно було, якщо дівчина сама підходить до когось. Парубок міг підморгнути дівчині — та ж розуміла, що він кличе її потанцювати з ним. Але бувало так, що не розібравшись, могли підійти дві дівчини, бо не знали, до кого з них хлопець моргав. Одна йшла в танець, а друга zostавалася. «А не, то бувало, що лишали його одного в танці, а самі поверталися та й шли, щоб на другий раз знав, як пригласити» [2]. «А є такі, що на сміх беруть: вона підійде, а він другу взяв викликав. А вона вже плаче, відти йде, бо так позор. Та сміються. А! Як нароблять крику, та плещуть у долоні, та йкають. Це ж позор!» [4]. Частіше за все так робили, якщо дівчина була недобра на язик чи мала погану славу. Так само дівчина могла відмови тих лопцеві, як він поводив себе грубо чи був напідпитку. Нерідко хлопці билися між собою, якщо їм подобалася одна і та ж дівчина, однак вибір завжди робила остання: «А дівчина, як розумна і хитра, то вона піде і ще кращого буде глядіти» [1].

А після танців «приходе, котрий хоче мене, знає, коло клубу бачив мене, постукав у вікно, як мама розрішить, я пустю, а як мама не розрішить, я до хати не пустю». «Посвіданічати» — саме так говорили на парубка з дівчиною, котрі після танців йшли додому разом (коли той проводив її додому). Так, на хлопця казали «ухажор» або «кавалер». А на саму пару казали «голубів пара», «голубки». «Паруюця, як голубів пара», «Ми такі паровані, як горнятка намальовані», — і такі вислови були.

Частіше за все танці проводилися у суботу, а в неділю у клубі крутили кіно [3].

50-ті роки — це був досить скрутний час, бо «ми дуже дрантиві, латані ходили». Однак у 60-ті роки ми вже спостерігаємо справжній «розквіт» сільської моди. Влітку на танці ходили у платтячках з крендешину (хоча тканина щільна, однак доволі тонка), хоча це собі могли дозволити лише заможні. Також на спідниці нашивали мереживо. Взимку носили шерстяні платтячка.

Серед парубків були популярні сорочки з довгими круглими коміrcями та «брюки с кльошом» [1].

Грунтуючись на проведеному практичному дослідженні та його теоретичному поясненні можна дійти до таких висновків:

- По-перше, історичний розвиток українського суспільства зумовив те, що молодь дорослою ставала рано, переважно у 16 років.

- По-друге, різні необрядові форми дозвілля відігравали важливу роль під час вибору шлюбного партнера.

- Щодо власне організації дозвілля молоді, то у середині ХХ ст. у Загніткові спостерігається факт існування двох її форм: традиційні вечорниці та клуби — нововведення радянської влади. Але вже у 60-х роках ХХ ст. вечорниці були остаточно витіснені будинками культури і клубами. Пояснювалося це тим, що в клуб можна було прийти потанцювати, порозважатися, коли ж хата на вечорницях не давала такої згоди, тобто було мало місця для великої кількості людей. Іноді у клубах влаштовували перегляди фільмів. У той же час досить часто молодь знайомилася під час роботи у колгоспі.

Джерела та література

1. Записано автором у Бондатій Ніні Петрівни, 1951 р. н., с. Загнітків. 11.07.2013.

2. Записано автором у Вдовиченко Євдокії Миколаївни, 1951 р. н., м. Кодима (з с. Загнітків). 13.07.2013.

3. Записано автором у Коржовської Лідії Іларіонівни, 1951 р. н., с. Загнітків. 11.07.2013.

4. Записано автором у Міхалкової Марії Павлівни, 1938 р. н., с. Загнітків. 11.07.2013.

Негашева К. Система добрачного общения украинцев с. Загнитков Кодымского р-на Одесской обл. в 50-е — 60-е годы XX в.

На основе проведенных полевых исследований в селе Загнитков Кодымского района Одесской области автор исследует систему добрачного общения украинцев. Анализируя формы досуга молодежи, выделяя их особенности, он показывает, как они отличались между собой в 50-е — 60-е годы XX в.

Ключевые слова: девушки, парни, вечерницы, гадания, сельский клуб, танцы.

Negasheva K. The system of premarital communication Ukrainians of village Zagnitkiv Kodyma district of Odessa region in the 50 — 60 years of the XX century.

On the basis of field research in the village Zagnitkiv Kodyma district of Odessa region the author explores the system of premarital communication Ukrainians. Analyzing the shape of youth leisure, highlighting their features, he shows how they differed in the 50s — 60s of the twentieth century.

Keywords: girls, guys, vechornytsi, divination, country club, dances.